

Bakarrizketa konfesionala - «Eta hau norbaiti interesatzen zaio?»

Urteari atzera begirakoa egiteko proposamena egin zidaten. Gogoangarrienak iruditzen zitzaizkidan gertakariak aipatzeko aukera eman zidaten zinema ardatz hartuta. Baina pentsatzen jarrita, akordura etorri zaizkidan momentuak gutxi asko neure larrutik bizi izan ditut. Gertakizun hauetan guztietan izan dut nolabaiteko presentzia.

Esan gabe doa garrantzitsuagoak izan diren eta sakontzea mereziko luketen ekimenak jazo direla gurean, urtean zehar. Esaterako, asko pentsatu gabe badatozkit hainbat gogora: Moriartikoak 2017an estreinatuko den filma errodatzen ari dira, Koldo Almandozen *Sipo Phantasma* film bitxia nazioarteko zinemaldietan biraka dabil, Aitor Oñederra animatzailearen *I said I would never talk about politics* film laburrak buruak egurtzen ditu, *Tarzan ez zen horren guay* Bego Viciarioren Balerdiren obrari egindako berrikusteak bezala. *Las chicas de Pasaik* bikotearen hainbat lan jostagarri daude labetik atera berriak. Zinema jaialdi saldoa egin da eta zinemari buruzko hausnarketa gunen antolatuetan, atzera begirakoak, zuzendariekin hitzaldiak eta sari banaketak.

Egia esatera, zilborrari begirako bizitza izateak, edo denborarik ezak, edota, isilean, lurrazpiko ekintzaileen artean gelditu gabe lanean aritzeak ez dit ikuspegi zabalagoetarako betarik ematen.

Agian ez dut nahikoa tresna edo argitasunik ikuspegi orokorreko azterketetan galtzeko. Hortaz, neuretik eta kartografia murritzean harat-honat mugituta ondorengo lerroetara ekartzera noana.

2016. urtea kulturaren urtea izan da. Maiuskulaz jarriko nuke aukeran. Behintzat, Donostiaren periferian bizi garenoi hori sartu digute burezurrean. Eta urrea balio zuten momentuak bizitzen ari ginela, historikoak, aditzera eman digute medioetatik. Futbolari adina tarte eman diote momentu puntualetan gertaera zenbaiti, eta horrek zer pentsatua ematen du. Nire inguruan, mugetatik sorkuntzari emana bizirauten duenari entzun diot ziniko esaten: «Zer gertatuko da horren kulturala ematen ez duen hurrengo urtean». Fokua kulturari jartze horrek ez duela luzapeneko minuturik ekarriko, partida azkar amaitutzat emango dutela arbitroek. Agian hainbat interesatuk eutsiko diotela *kapitalean* 'ekarpen kulturalak' egiten. Gutxika dirua xahutuz doan arte.

Eta umezurtz geratzearen sentimenduekin utziko al gaituzte bakean azkenean. Bozgorailuek utziko ote diote jada erakusketa eta ekitaldi kulturalak futbolaren garrantzi berdinarekin emateari. Mundua bere horretara bueltatuko al da behintzat 2017an. Eta berriz izango al gara inguratzen gaituztenen begietara lehenagoko bohemioen azaleko, alferrak, ipinkeriatan eta erakundeen dirua zurrupatzen...

«Ni han izan nintzen»

Baina esan beharra dut, «Ni han izan nintzen». Ni 2016an Donostiako ekitaldi kultural baten barnean egon nintzen. Horietako zorioneko bat izan naiz. Erakusleihenatara ekarri dutenetako bat. Beldurra ematen duen ikusezintasunetik salbatu duten aukeratuetakoko bat. Ni Moriarti ekoiztetxeak aukeratu ninduen, esan gabe doa egun Euskal Herrian dagoen produkzio etxerik aktiboenak, Donostiaren inguruko neure ikuspegia eman nezan. Eta animazioaren bitartez Isabel Herguera maisuaren ondoan. Zorionekoa ni, aukeratua izateagatik... eta ez da txantxa. Eta Isabel eta biok Donostiaren inguruko gaia bilatzen genbiltzala, behin eta berriz esaten genuen topikoetatik aldendu behar genuela, postal kutsutik,

ederkeria inozotik... Baina azkenean gure filmean Kontxako badia ageri da eta danborrada. Eta ematen du ezin zitekeela beste modu batera izan.

Eta *Kalebegiak* proiektuak bere baitan biltzen dituen film laburren bilduman ere urgainera etortzen da Donostiaren irudi bukoliko turistiko hori. Ezinbestean argitara etortzen da topikoa. Ezin ezabatu ahalko balitz bezala. Fikziozko terrorrea, benetako prekarietatea, iragan hurbileko bortizkeriaren irudikapen begibakarra eta sexu esplizitua egonik ere, iruditzen zait turistei eskaintzen zaien paketea geuk oso barneratua dugula.

Filma egin eta loriaz gozatu!

Egotea eta ez egotea; izatea eta ez izatea. Aurten zinema eta emakumea gaiak elkarrekin nola uztartzen diren hausnartzea helburu zuten hainbat bilkuratara gonbidatu naute.

Gaiak harrapatzen nau bete-betean. Azken urteetan etxera bueltatu da nire sorkuntza proiektua, eta asmoa filmak herri txikiko lau hormen barrutik egitea da. Eta zirkunstantzia horietan errespetu gehiago diot, zerbait esatekorik izanda ere, egitea lortzen duenari. Egunerokoak erraz bakartu zaitzakeela uste dut eta anonimatura lerrotu behin sona pixka bat lortu arren. Edo behintzat aparteko lana egin behar da, alerta egoera mantenduz, bizitzak eramaten zaituen inertzietatik aldentzeko.

Bilkura horietako batean zinema ekoizteko diru laguntzak ematen dituen erakunde publikoak galdetzen du zergatik ez dagoen gizon adina emakume dirua eskatzen, eta are gutxiago diruaren onuraduna denik. Datuen arabera, zinema ikasle emakumezkoak gizonezkoak bezainbeste direnean.

Eta zure artean zalantza egiten duzu zure bizitza desordenatuaren erakargarritasunaz. Zein maldan gora egiten den proiektuak aurrera ateratzea, eskatzen duzun diru horren zatitxo bat besterik ez duzunean poltsikoratzen eta filmaren

karga hilabete luzeetan gainera etortzen zaizunean Sisifonekatua legez... Jende arruntaren bizitza zikloak (oporretara joan, umeak hazi...) bateraezina ematen duenean filmak ontzearekin. Noski, derrigorrez eskatzen baitu horrek 'benedetako' ofizio batekin konbinatzea.

Baina ez pentsa horretan. «Zortekoa zara zure proiektua diruz lagundu eta aurrera ateratzeko bidean jarri dizutelako». «Filma egin eta loriaz gozatu!». Ahalmen guztiak borborka dituenik ezagutzen duzu, baita filma egiteko sakrifiziozko ardura beregain hartuko lukeenik ere, eta hala ere bere proiektua ez da aukeratuen artean egon oraindaino.

Erakundeari harrigarria egingo zaio epaimahaikideen artean parekidetasuna egonda zergatik urtero emakumezkoen emaitzak hain eskasak diren. Eta barneko ahotsak esango dizu: «Agian oso ohituak gaude gizonezkoen begietatik bizitza ikusten. Hori dugu normaltzat joa. (Esan nahi baita gizona, heterosexuala, zuria)». Errazagoa da beti ziurtasuna erakusten duten proiektuak diruz laguntzea (profesionalenak diruditenak), gero beti film berdinak egiten amaitzen bada ere, zaldi irabazleari bazka emanaz urtea joan eta urtea etorri.

Katebegi horretatik kanporako ikuskerek apurto egiten dute araua. Eta eremu labainkorrean sortzea eskatzen du, erreferentziak asmatzea, arriskatzea. Imajina dezaket proiektu horiek ez datozela ekoiztetxe indartsuen sostenguarekin. Film bihurtzen direlako potentzialitatea ez dela neurtzen erraza. Arrarotasunaren eremu lausoan sartzen direla. Dossier itxura dutenean ere intuizioz osatutako idazkien itxura izango dute. Osatugabeena.

Aurrera ateratzea lortzen badute, nazioarteko zinemaldietan filmak zabaltzeko erakundearen plataformak aukeratuak izatekotan, euretariko bat egongo da uztako paketeen. Arriskua pieza batekin hartzen da, dimentsioz gaindiko arrarotasunean ez erortzeko edo.

Eta, agian, erakundeak bere buruari galdegin beharko lioke: «Ba al dago interes berezirik zinemagintza anitzaren aldeko apustua egiteko? Desberdintasunean oinarrituko dena. Egiteko

modu estandarizatuak babestu ordeztu, lagundu egingo duena proiektu txikiek arnas har dezaten kostatuta. Talentua babestuko duena. Egile potentzial guztien *mapping*-a eginez eta ez bakarrik hasiberriena, etorkizuneko promesa deituri-koena. Ikusezin dirautenena ere bai. Esatekorik duen ororena.

Esperimentazio gunea den film laburren hizkeraren esplo-razioaren emaitzak eman diezaiokeelako hemengo zinema-tografiari indarra, osasuna (industriari gehitxo esatea da) eta bertoko zinema sendotzeko bidea. Hanka sartzeak beregain hartzeko moduko babesgunea izan behar luke erakundeak, baldin eta etorkizuneko zineman harribitxiak egongo badi-ra»... Baina isilik jarraituko duzu, inguruan dituzun emaku-me prestatuagoen ekarpenak entzuten.

Eta bai, gremioko jendea ezagutzeko balio izan dute bilku-rek, konplizeak egiteko bidea ematen dute toki horiek. Pentsa daiteke sortuko direla filmak egiteko beste moduak, agian taberna zuloetan itxiko ez diren proiektuak. Eta, nolana ere, positiboa dirudi erakundeak emakumeen presentzia eskasaz arduratuta egoteak. Eta intentzio onak izateak arazoaren sorreraren bila abiatzeko.

Baina, bilkura horien amaieran, galdera maltzurra etortzen zait. Benetan nork mantenduko du bizirik gai hau, ezpada buru gainean kristalezko sabaia nabaritzen duten horiek. Edo nola egin, horren harrapatzen zaila dirudien arazo ikusezina gizarteratzeko. Eta mezuak galdutako gudalekuaren tanke-ra izan ez dezan. Fede oneko edonor ere uxatuko lukeena...

Batzuetan ematen baitu emakumeoi taldeko terapia egiteko baimena ematen digutela bilkura horietan. Nola egin jendar-tean beste aldarre batekin eragiteko, ez akademikoagoa baizik oldarkorragoa, apurtzaileagoa? Zaharkituak dauden, errepi-kakorrak diren zinema egiteko moduak, historiak kontatzeko ikuspegiak seinlatu eta gure sorkuntzarekin boikotatzeko?

Uste dut hurrengo urtean ere bukle berean sartuta izango gareda. Eta okerrago, ikusezintasunetik aske garen heinean utzi egingo diogula kolektiboaz beharrezko hausnarketak egiteari. Akitu aurretik paso egin. Izan ere, denborak ez badu

sorkuntza mimatzeko beste ematen, nola galdu testuinguruaren izaera utopikoan? (aldaketan uste sendoa ez duen mezuak, dakarren frustrazioak, eragiten duen atzera pausoa).

Alfertutako begi andana

Donostiako Zinemaldian ikusi dut Gianfranco Rosiren *Fuecoammare* dokumentala. Zintaren amaierako irudiak ezin gogorragoak dira. Migratzaileak zekartzan itsasontzi prekarioaren sotoa filmatzen du zuzendariak, soinurik gabe. Han egon zirenek bizirik zirauten bitartean pasatutakoak igartzen ditu ikusleak. Irudiak eserlekuetan geunden guztion burezurretan kateatu dira. Ez dakit noiz arte.

Lampedusaren eguneroko erretratu egin digu aurretik. Italia hegoaldean kokatzen den uhartea erakusten digu bertoko hainbat biztanle jarraituta. Samuele mutil koskorrak zuhaitzen adarretan tiragomak begiz jotzen ditu punteria zorrozteko, eta bere berritsukeriak aise sartzan gaitu kresal usaina duen parajea. Pietro Bartolo medikuari esplikatzan dio, hitzari laguntzeko esku keinuak tarteko, aurkitu berri dioten begi alferraren eritasuna. Harekin begiratzeko esan dio okulistak eta beste begia tapatu. Ordura arteko bere mundua eraikitzen zuten trebetasunak galdu egin zaizkio bat-batean. Eta ikusten ikasten ari da...

‘Begi alferraren’ metafora erabiltzen du Rosik Europako biztanleon alferkeria erakusteko, heriotzari hanka egiten datozenen aurrean.

Egunero bere lanbidean ikusten dituenak ikusita, etsita dagoen medikuak ezinbestean barre egiten die gizontxoaren burutazioei. Eta puntu horretan, film osoan gehiagotan gertatuko ez den bezala, batera ikusten ditugu uharteko haurra eta medikua. Hortik aurrera ez dago loturarik hain toki murriztean gertatzen diren bi errealtateentzat.

Uharteko biztanleak aspalditik datozen ohiturei segika bizi dira, jaunari muin egin, irrati lokalera deitu maite dituztenei

zorion agurrak bidaltzeko... Migratzaileek itsasoak dirudien zuloa gainditzea dute helburu, lurra ukitzeko euren itsasontzi prekarioekin. Gorputzean duten ikara baretu, bizitzen jarraitzen dutela frogatu.

Kamera, filmaren bukaeran, iritsi ez den itsasontziaren so-toan sartzen da. Ikusi nahi ez, baina bazegoela bagenekiena erakusten digu horrela. Oso luzea egiten den momentuan.

Irakurri diot zuzendariari, azken irudiak filmatu zituenean akituta, amaitutzat eman zuela filmaketa. Ordurako berrogei itsasontziren erreskatean parte hartu zuen, gorriak bizitzen ari zirenekin egona zen. Hala ere, ez da kameraren ikuskeran gurekiko haserrerik nabari, lortzen du film guztiak duen txikitasunarekiko maitasun hori koreografiatzea. Gertutasunetik aritzea. Film zatien muntatzearen bitartez leziorik ematen ahalegindu gabe. Ez itaunketarik. Ez «hau guztia gertatzen da zure etxe alboan eta ez duzu ezer esatekorik?».

Dokumentala, edergarririk gabea, ikusleari ikusten uzten diona, artifizioaren bitartez aurrez eraikitako mezurik sartu gabe. Zintzoa, ezinbesteko. Aurtengo filmik onena da, dudarik gabe. Luze geratuko ahal zaigu buruan bueltaka...

Orainaren menpekoak

Baina orainaren menpe bizi gara. Eta etengabe ihes egiteko mehatxua egiten duen denboraren morrontzan, ezin tarte askorik eman ez ezeri eta ez inori. Garrantzizkoak ziruditen gauzen tokia ordezkoez erraz askoan hartzen dute abiada biziko gurpil zoroan.

Eta zorabio horrekin kutsatuta-edo, konturatzeke berriz bueltan etortzen da herriko ezkilak jotzeko urteko eguna. Eta denborarekin dugun harremana alteratua izateagatik, *paroiak* egiten ditugu santuak agertzen diren aldiro.

Baina aurtengoan Santa Ageda bezperako egunean zinez gelditu eta koplak zaharrek dakartzaten hitzak astiroago entzuteko astia hartu genuen. *Beti bezperako koplak* izena jarri

zion Maialen Lujanbiok koplak berrikusketatik ernaldu zen haziari. Gero animazio zinemako proiektu apal bilakatu zena. Beti bezperatik hitz egiten omen delako santa eskean, baserriko maizterrari lehenengo eta gero aldamenekoei lausengu eginez. Inoiz eguneratzen ez diren intentzio onak ekarriz. Ez delako intentzio onak gauzatuko diren eguna sekula iristen...

Beti bezperako koplak koplak zaharren ikustaldi kritikoa dira. Koplako lerro bakoitzari punta zorrotzu zaio egunero bizi ditugun gaiez aho bizarririk gabe aritzeko. Lehenagoko koplek ekarritako tradizioarekin mailua sortuz.

Gero, Bego Vicario animatzaile eta irakasleak koplak horien aitzakian bildu gintuen bere ikasle ohi eta egungoak, eta koplak bakoitzari geuretik irudiak jartzeko mandatua egin zigun. Mandatu oparituak. Eta emaitzak, bere deserosoan, orainaldiko joerak gaitzen ditu. Anakronikoa da. Baina hauts itsaskorra uzten du burmuinean. Eta hori baliotsua da orainaren menpe bizi garen honetan. 🍷